

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E. & Kangastie, H. (2023) Johdanto. Teoksessa Asikainen, E. & Kangastie, H. (toim.) Kestävän ammattikorkeakoulutuksen käsikirja. Lapin ammattikorkeakoulu, s. 5-7.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-480-2>

Johdanto

Ammattikorkeakouluilla on tärkeä rooli kestävän kehityksen edistäjänä. Kuitenkin kestävän kehityksen edistäminen ammattikorkeakoulutuksessa on vaihdellut poliittisten ja pedagogisten suhdanteiden sekä ammattikorkeakoulujen johdon intressien mukaan (Friman, Asikainen & Kilpeläinen 2022). Esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmenen (2005–2014) alussa laadittiin kansallinen strategia, jolla oli tarkoitus integroida kestävä kehitys kattavasti koko koulutusjärjestelmään (Melén–Paaso, Haapamäki, Halinen 2006). Ammattikorkeakoulujen kohdalla ohjelman tavoitteeksi esitettiin kestävän kehityksen integroiminen strategioihin, arkikäytäntöihin, opetussuunnitelmatyöhön, TKI-toimintaan ja kansainväliseen yhteistyöhön. (Melén–Paaso 2006, 62–64). Korkeakoulujen kehitystyön tueksi laadittiin Opetusministeriön toimittama opas Korkeakouluopetus kestäväksi (Kaivola & Rohweder 2006). Kunnianhimoisten ohjaavien dokumenttien vaikutus jäi kuitenkin vähäiseksi, kun tavoitteiden saavuttamista ei seurattu, eikä tavoitteiden saavuttamista tuettu (Friman ym. 2022).

Seuraava sysäys ammattikorkeakoulujen kestävyystyöhön syntyi suurten kiertotalouskoulutukseen liittyvien hankkeiden kautta. Erityisesti OKM:n vuosina 2018–2020 rahoittama Kiertotalousosaamista ammattikorkeakouluihin -hanke aktivoi ammattikorkeakouluja kehittämään opetustaan, tarkastelemaan toimintakäytäntöjään ja rakentamaan yhteistyötä, joka osaltaan vaikutti Arenen kestävyys- ja vastuullisuustyöryhmän perustamiseen (Knuuttila & Tyni 2020). Ammattikorkeakoulujen yhteistyöstä lähtenyt ja rehtorien tuella tapahtunut kestävyystoiminnan kehittäminen on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi tehdä yhteistyötä käytäntöjen kehittämiseksi. Lisäksi yhteistyö perustettiin otolliseen aikaan. Vuonna 2015 julkaistut YK:n kestävän kehityksen tavoitteet olivat tulleet valtavirraksi muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjauksen kautta (OKM 2020). (Friman ym. 2022.)

Suomalainen yhteiskunta ja sen koulutuspolitiikka tarvitsee ammattikorkeakouluja viheliäisten ongelmien ratkaisemisessa. Tämä viesti on viety myös eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle, kun on avattu ammattikorkeakoulutusmuodon vaikuttavuutta. Mielityisen (2021) mukaan esimerkiksi osaamistarveselvitysten perusteella juuri ammattikorkeakoulutettujen kysyntä kasvaa ja suomalaiset pk-yritykset tarvitsevat ammattikorkeakoulujen käytännönläheistä ja asiakaslähteistä innovaatiotyötä kasvunsa tueksi. Jatkuva oppiminen ja työelämässä olevien osaamisen kehittämisen haasteet ratkaistaan vain uusilla ja työelämäläheisillä ratkaisuilla. Ketteryyttä vaativassa kehittämistyössä ammattikorkeakoulut ovat ratkaisevassa roolissa ajan hermolla ennakkoivasti toimien.

Ammattikorkeakoulut ovat tarttuneet globaalin tilanteen ja työelämän haasteeseen laatimalla Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu 2030 -ohjelman (Arene 2020). Siinä ammattikorkeakoulut ovat lupautuneet kouluttamaan ammattilaisia, jotka osaavat edistää kestävä kehitystä työssään.

Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelmaa on toteutettu ammattikorkeakouluissa reilun kahden vuoden ajan. Marras-joulukuun vaihteessa vuonna 2022 toteutetun ohjelman väliarvioinnin tulosten mukaan ammattikorkeakoulut ovat tarttuneet ohjelman tavoitteisiin ja toimenpide-

ehdotuksiin kiitettävästi. Tavoitteiden mukaisissa toimenpiteissä on edetty ja suunta on voimakkaasti nousujohteinen. Ammattikorkeakoulut ottavat nyt valtavia harppauksia tukeakseen yhteiskunnassa meneillään olevaa vihreää siirtymää. (Arene 2023.)

Viime vuosina ammattikorkeakoulut ovat siis vahvistaneet toimiaan myös tuodakseen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden osaksi koulutustaan. Silti kehitystyötä on edelleen tehtävänä ja strategiseen kypsyytasoon on vielä matkaa; yksikään ammattikorkeakoulu ei arvioinut koulutuksen kypsyytasoaan korkeimmalle kuvatulle tasolle strateginen. Useissa ammattikorkeakouluissa kehittämistavoitteena on tuotu esille systemaattisen lähestymistavan tarve osaamisen varmistamiseksi kaikissa koulutuksissa. Kehittämistä tarvitaan myös toteutusten ja osaamisen seurannassa ja arvioinnissa. Ammattikorkeakoulujen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi väliarvioinnissa esitetään hyvien käytänteiden jakamista. (Konst ym. 2023.)

Nyt käsillä oleva artikkelijulkaisu vastaa osaltaan väliarvioinnissa esitettyyn tarpeeseen hyvien käytänteiden jakamisesta. Julkaisu sisältää sekä teoreettisia artikkeleita että käytännönläheisiä tapauksia. Kaikkia niitä yhdistää pyrkimys ymmärtää paremmin, mitä kestävä kehityksen osaaminen tarkoittaa ammattikorkeakoulusta valmistuvan ammattilaisen osaamisena ja miten tähän osaamiseen voidaan päästä.

Ammattikorkeakoulusta valmistuneen kestävä kehityksen osaaminen on kuvattu Arenen vuonna 2022 julkaisemassa suosituksessa yhteisiksi osaamisiksi (Auvinen ym. 2022). Yleinen osaamiskuvaus vaatii kuitenkin alakohtaistamista ja operationalistamista: osaamisen jakamista opintojaksoihin, sopivien pedagogisten välineiden ja arviointitapojen valitsemista. Teoreettisen pohdinnan lisäksi artikkelikokoelma tarjoaa käytännöllisiä esimerkkejä monista ammattikorkeakouluista ja eri ammattialoilta. Osoitamme, että vuoden 2022 Arenen yhteisissä osaamisissa määritelty kestävä kehityksen osaaminen ei ole erillinen osaaminen, vaan linkittyä eri tavoin kaikkiin Arenen yhteisiin osaamisiin.

Artikkelikokoelma jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarjotaan teoreettinen tausta kahdelle seuraavalle, käytännöllisemmälle osalle. Siinä taustoitetaan kestävä kehityksen käsitettä ja ammattikorkeakoulujen tehtävää kestävästi ja vastuullisesti toimivien ammattilaisten kouluttajina. Lisäksi avataan kestävä kehityksen osaaminen opetuksen kehittämisen ja oppimisen arvioinnin työkaluksi.

Toisessa osassa keskitytään opetussuunnitelmatason kehittämistyöhön ja kestävä kehityksen edistämiseen osana ammatti-identiteettiä. Osio koostuu periaatteellisesta artikkelista ja neljästä esimerkistä, jotka kuvaavat kestävä kehityksen osaamista ammatin, tutkinnon tai ainakin laajan opintokokonaisuuden tasolla. Opetussuunnitelmatyö ja pedagogiset ratkaisut eivät tietenkään ole toisistaan irrallisia, mutta näissä esimerkeissä painopiste painotetaan laajempaa kehittämistä.

Kolmannessa osassa keskiössä on pedagogiikka ja oppimisympäristöt. Johdantoartikkelit käsittelevät kestävä opettajuutta asenteena sekä kestävä kehityksen osaamisista edistävän pedagogiikan haasteita ja mahdollisuuksia. Osaan sisältyy myös runsaasti opintojaksomittakaavan esimerkkejä sekä esimerkkejä TKIOn ja projektioppimisen mahdollisuuksista kestävä osaamisen kehittämisessä.

Julkaisun kirjoittajat ovat Arenen kestävyys- ja vastuullisuustyöryhmän jäseniä tai jäsenten ammattikorkeakouluistaan rekrytoimia asiantuntijoita. Kiitämme kaikkia osallistuneita osaamisensa jakamisesta tähän julkaisuun.

Toivomme, että tämä kattaus tarjoaa ammattikorkeakoulujen opettajille ja koulutuksen kehittäjille välineitä ja inspiaraatiota omaan työhönsä.

Lähteet

Arene. Ajankohtaista. 2021. Ammattikorkeakoulut ratkaisevat Suomen tulevaisuuden viisi vihe-
liäisintä haastetta. <https://www.arene.fi/ajankohtaista/ammattikorkeakoulut-ratkaisevat-suomen-tulevaisuuden-viisi-viheliäisinta-haastetta/> Viitattu 9.5.2023.

Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen
kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20ammattikorkeakoulu.pdf?t=1606145574>. Viitattu 9.5.2023.

Arene. Ajankohtaista. 2023. Ammattikorkeakoulut vauhdittavat yhteistyöllä vihreää siirtymää – kes-
tävää koulutusta, vastuullista tutkimusyhteistyötä sekä hiilineutraalia omaa toimintaa.
[https://www.arene.fi/ajankohtaista/ammattikorkeakoulut-vauhdittavat-yhteistyolla-vihreaa-siirtymaa-kestavaa-koulutusta-vastuullista-tutkimusyhteistyota-seka-hiilineutraalia-omaa-toimintaa/viitattu 9.5.2023](https://www.arene.fi/ajankohtaista/ammattikorkeakoulut-vauhdittavat-yhteistyolla-vihreaa-siirtymaa-kestavaa-koulutusta-vastuullista-tutkimusyhteistyota-seka-hiilineutraalia-omaa-toimintaa/viitattu%209.5.2023)

Friman, M., Asikainen, E., Kilpeläinen, T. 2022. Sustainable Development in Higher Education: Finnish
Universities of Applied Sciences. Teoksessa W. Leal Filho, M.A.P. Dinis, S. Moggi, E. Price, A. Hope
(toimittajat). SDGs in the European Region – Implementing the UN Sustainable Development Goals –
Regional Perspectives. Springer, Cham. Viitattu 10.5.2023. https://doi.org/10.1007/978-3-030-91261-1_40-1.

Kaivola, T. & Rohweder, L. (toim.) 2006. Korkeakouluopetus kestäväksi – Opas YK:n kestävästä kehi-
tystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä varten. Opetusministeriön julkaisuja 2006:4.

Knuuttila, K. & Tyni, S. 2020. Kestävän kehityksen toiminta ammattikorkeakouluissa. Teoksessa: S.
Tyni, K. Laasasenaho, S. Malve-Ahloth, P. Haapea, A. Rosendahl, J. Suominen, I. Engblom, M. Virta
(toim.) Kiertotalousosaamista ammattikorkeakouluihin. Lapin AMKin julkaisuja Sarja B Tutkimusrap-
ortit ja kokoomateokset 15/2020, s. 75–80.

Konst, T., Friman, M., Häkkinen, K. & Tolkki, J. 2023. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammatti-
korkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelman (Arene ry
24.11.202) väliarviointi. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2023/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20AMK%20v%C3%A4liarviointi%202023.pdf?t=1679863577>. Viitattu 9.5.2023.

Melén-Paaso, M., Haapamäki, J. & Halinen, S. 2006. Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa.
Baltic 21E -ohjelman toimeenpano sekä kansallinen strategia YK:n kestävästä kehityksestä edistävän kou-
lutuksen vuosikymmentä (2005–2014) varten. Helsinki: Opetusministeriö. Viitattu 10.5.2023.
<http://urn.fi/URN:ISBN:952-485-093-1>

OKM 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus. Opetus- ja kult-
tuuriministeriön julkaisuja 2020:9. Viitattu 10.5.2023. [https://julkaisut.valtioneu-
vosto.fi/bitstream/handle/10024/162183/OKM_2020_9.pdf](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162183/OKM_2020_9.pdf)